

Norg, Zuidvelde
Gemeente Noordenveld (Dr.)
Een Waarderend
Archeologisch Veldonderzoek
Steekproefrapport 2016-05/05

Norg, Zuidvelde, Gemeente Noordenveld (Dr).
Een Waarderend Archeologisch Veldonderzoek

Een onderzoek in opdracht van
Stichting Familie Beck

Steekproefrapport 2016-05/05
ISSN 1871-269X
auteur: drs. C. Tulp (senior archeoloog)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens KNA 3.3.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, mei 2016

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

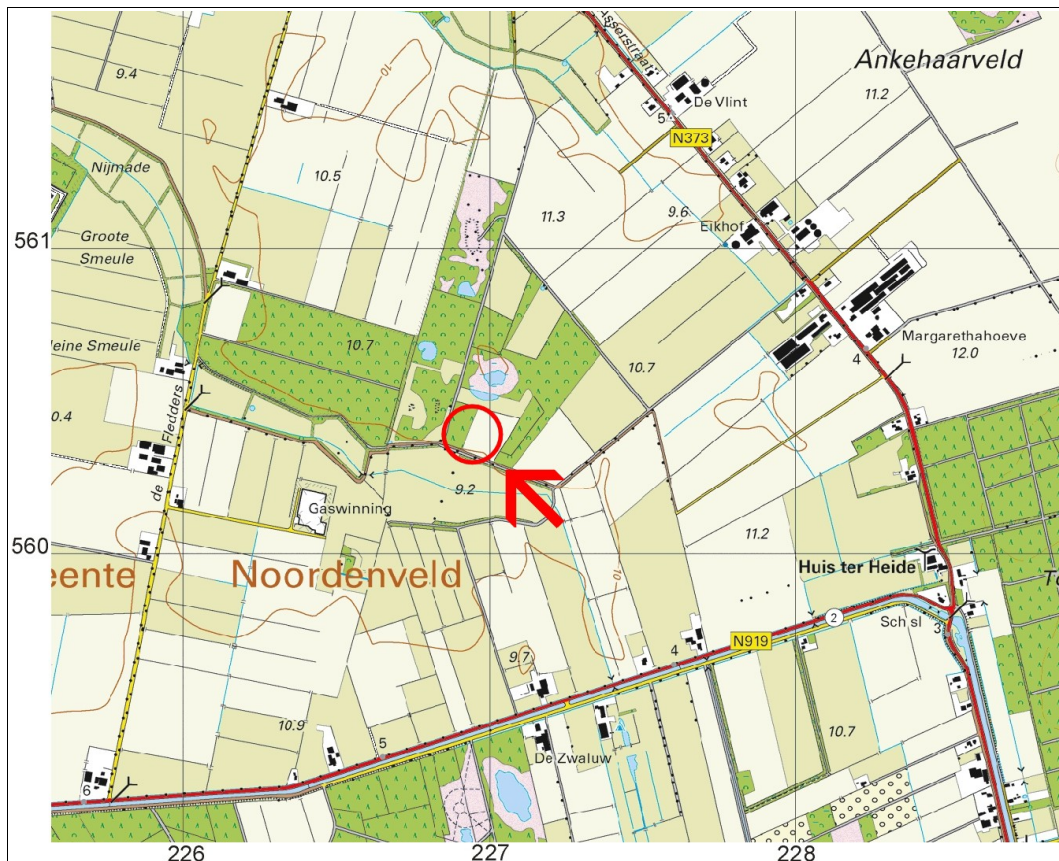
Samenvatting

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.3 LS01).....	1
• 1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.3 LS01, LS02).....	1
2. Bureauonderzoek (KNA 3.3 LS06).....	3
• 2.1 Bronnen.....	3
• 2.2 Fysische geografie (KNA 3.3 LS04).....	5
• 2.3 Archeologie (KNA 3.3 LS04).....	8
• 2.4 Historische geografie (KNA 3.3 LS03).....	11
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.3 LS05).....	12
3. Veldonderzoek (KNA3.3 VS05).....	13
• 3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01).....	13
• 3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.3 VS02, VS03).....	15
4. Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07).....	18
Appendix I:	Archeologische periode-indeling
Appendix II:	Bekende en verwachte archeologische waarden
Appendix III:	Overzicht ARCHIS-II meldingen
Appendix IV:	Archeologische beleidskaart
Appendix V:	Boorstaten
Appendix VI:	Boorbeschrijvingen

Samenvatting

In een plangebied tussen Norg en Assen te Zuidvelde, gemeente Noordenveld, provincie Drenthe, heeft op 3 mei 2016 een waarderend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden (zie Figuur 1). De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de geplande inplant van bomen op het perceel. Doel van het onderzoek is vast te stellen of er op het perceel (plangebied) ter hoogte van het terrein met archeologische waarde (onderzoeksgebied) ook archeologische indicatoren aanwezig zijn en of deze archeologische waarden behoudenswaardig zijn.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn zes boringen geplaatst om de gaafheid van de bodem te bepalen en om archeologische indicatoren op te sporen.

Figuur 1: Norg, Zuidvelde: de ligging van het onderzoeksgebied is met een rode cirkel aangegeven. Eén vierkant op de kaart komt overeen met één vierkante kilometer. [Naar: mijn.kadaster.nl.]

De bodem van het plangebied bestaat uit een veldpodzolgrond. Deze bodem bleek tijdens het veldonderzoek te zijn verploegd. In drie boringen is een verploegde B-horizont aangetroffen; in de overige bevond de C-horizont zich direct onder de bouwvoor. In de omgeving zijn sporen van menselijke activiteiten vanaf het mesolithicum aangetroffen, met name bewerkt vuursteen. Tijdens de veldkartering zijn aan het oppervlak vijftien stukken verbrand vuursteen gevonden, evenals vijf afslagen en een verbrand kernstuk. De vindplaats ten westen van het onderzoeksgebied blijkt dan ook op dit perceel door te lopen. De kans op de aanwezigheid van intacte archeologische grondsporen is echter klein omdat de bodem verploegd is. Wij adviseren geen archeologisch vervolgonderzoek op het onderzochte terrein en het terrein vrij te geven.

Figuur 2: Norg, Zuidvelde: luchtfoto met in rood de ligging van het plangebied omcirkeld. [Naar: GoogleEarth.]

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.3 LS01)

In opdracht van Stichting Familie Beck, vertegenwoordigd door de heer H.B. Beck, is op een perceel ten noordwesten van Assen en ten zuiden van Zuidvelde (gemeente Noordenveld, Drenthe) een locatie onderzocht op het voorkomen van archeologische waarden (zie Figuren 1 en 2). De aanleiding voor het waarderend archeologisch onderzoek is de geplande inplant van bomen op het perceel. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren. Ten tijde van het onderzoek was de diepte van de geplande bodemingrepen onbekend.

Doel van het archeologisch onderzoek is het vaststellen of de bodem gaaf is, of er in het onderzoeksgebied archeologische waarden aanwezig zijn en of deze behoudenswaardig zijn.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (karterende fase) middels grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de gaafheid van de bodem en de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden in het onderzoeksgebied. Hierbij wordt gekeken naar de mate waarin de bodemopbouw intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, bewerkt en verbrand bot, houtskool, etc.

1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.3 LS01, LS02)

Het plangebied bevindt zich tussen Norg en Assen. Het terrein ligt ten westen van de Asserstraat en ten oosten van de weg De Fledders (zie Figuur 1). Het perceel heeft een grootte van circa twee hectare en wordt zowel in het oosten als in het westen begrensd door bospercelen. Ten noorden van het terrein is een ingeplant perceel dat in 2007 door De Steekproef bv is onderzocht.

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het westen van het plangebied, ter hoogte van een terrein van archeologische waarde, die voornamelijk in het eraan gelegen bosperceel ligt. Het onderzoeksgebied heeft een grootte van ongeveer een halve hectare (zie Figuur 11). Ten tijde van het onderzoek is het perceel in gebruik als akkerland.

Voor een overzicht van de administratieve gegevens wordt verwezen naar onderstaande tabel.

Tabel 1: Norg, Zuidvelde: administratieve gegevens van het onderzoek.

Soort Onderzoek	Waarderend Archeologisch Veldonderzoek
Provincie	Drenthe
Gemeente	Noordenveld
Plaats	Norg
Locatie / Projectnaam	Zuidvelde
Kaartblad	12C
Coördinaten hoekpunten plangebied	NW – 226,965 / 560,480 NO – 227,100 / 560,445 ZO – 227,010 / 560,295 ZW – 226,905 / 560,325
Status terrein (AMK-nr); ARCHIS-nr	AMK-terrein van archeologische waarde nr 8881
Bevoegde overheid	Gemeente Noordenveld
Opdrachtgever	Stichting Familie Beck, vertegenwoordigd door dhr. H.B. Beck
ARCHIS OM-code	3998018100
ISSNnr.	1871-269X
Steekproef projectcode	2016-05/05
Oppervlakte plangebied Oppervlakte onderzoeksgebied	circa 2 hectare circa 0,5 hectare
NAP hoogte maaiveld	circa 10,5 meter boven het NAP
Maximale diepte onderzoek	90 cm onder het maaiveld
Uitvoering veldwerk	4 mei 2016
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis / E-depot / DINO-loket (boorgegevens)

2. Bureauonderzoek (KNA 3.3 LS06)

2.1 Bronnen

Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. De gebruikte bronnen voor het bureauonderzoek zijn opgenomen in Tabel 2. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld voor plangebied Zuidvelde.

ARCHIS 3, het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) kon ten tijde van dit onderzoek door een maandenlange storing niet adequaat worden geraadpleegd. Hierdoor konden de archeologische kaart, de meldingen van archeologische monumenten, onderzoeken, waarnemingen en vondsten niet in detail worden ingezien. Voor deze archeologische informatie is dan ook het rapport geraadpleegd dat De Steekproef in 2007 heeft uitgegeven voor een plangebied dat grenst aan de noordzijde van het huidige plangebied (Tulp 2007) en de archeologische beleidskaart van de gemeente Noordenveld (Arcadis 2011). Voor de paragraaf over de historische geografie is onder meer gebruik gemaakt van historische kaarten en de website www.toporeis.nl. Hierop zijn topografische kaarten in te zien.

Figuur 3: Norg, Zuidvelde: foto van het plangebied; het onderzoeksgebied bevindt zich tegen de bosrand aan. De foto is genomen richting het noordwesten.

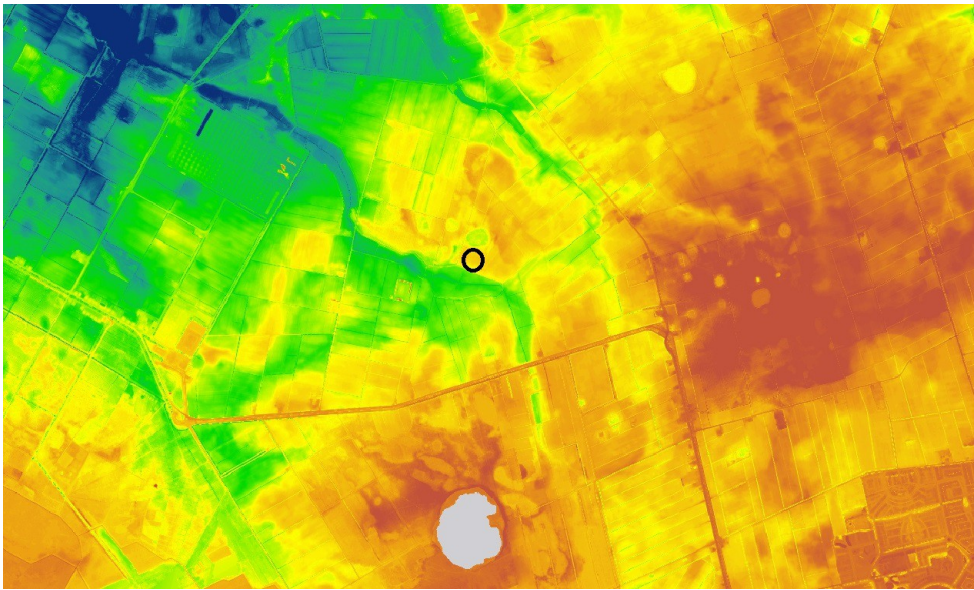
Tabel 2: Norg, Zuidvelde: gebruikte bronnen en kaarten.

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl)
 ANWB, 2004. *Topografische Atlas Drenthe 1:25000*. ANWB bv, Den Haag, k.15.
 Arcadis, 2011. *Achtergrondrapport Archeologische Verwachtings- en Beleidskaart Noordenveld*. Assen. (Archeologische Beleidsadvieskaart Gemeente Noordenveld; Archeologische Bronnenkaart Gemeente Noordenveld; Archeologische Landschapsverwachtingskaart Gemeente Noordenveld)
 Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].
 Google Earth.
<https://mijn.kadaster.nl>
 Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW).
 Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).
 Mulder, F.J. de, e.a. (eds.). 2003. *De Ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff Groningen/Houten.
 Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg. 1982. *Milieukartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50 000*. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Assen, blad 2.
 Richtlijnen voor Archeologisch Bureau- en Veldonderzoek in de Provincie Drenthe (1.0, 21 maart 2006). Rijks Geologische Dienst. 1990. *Geologische Kaart van Nederland Assen West 12 West. 1:50 000*. Haarlem.
 Stichting voor Bodemkartering. 1991a. *Bodemkaart van Nederland 1:50 000. Blad 12 West Assen*. StiBoKa, Wageningen.
 Stichting voor Bodemkartering. 1991b. *Bodemkaart van Nederland 1:50 000. Toelichting Blad 12 West en Oost Assen*. StiBoKa, Wageningen.
 Tulp, C. 2007. Norg, Zuidvelde (Dr.). *Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. De Steekproef bv, 2007-05/12, Zuidhorn.
 12 Provinciën. 2006/2007. *Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965*. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.58.
 Uitgeverij Nieuwland. 2006. *Grote Historische Topografische Atlas ±1898-1928. Drenthe 1 : 25 000*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, k.150.
 Versfelt, H.J. 2004. *Kaarten van Drenthe 1500 - 1900*. Heveskes Uitgevers, Groningen.
 Versfelt, H.J. & M. Schroor. 2001. *De Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust. 1811-1813*. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.5.
 Versfelt, H.J. & M. Schroor. 2005. *De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.31.
 Vos, P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen. 2011. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en Bewoning vanaf de Laatste IJstijd tot nu*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
 Wolters-Noordhoff Atlasproducties. 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50 000*. Wolters-Noordhoff, Groningen, k.68.
www.archeologieinnl.nl
www.geologievannederland.nl
www.topotijdreis.nl

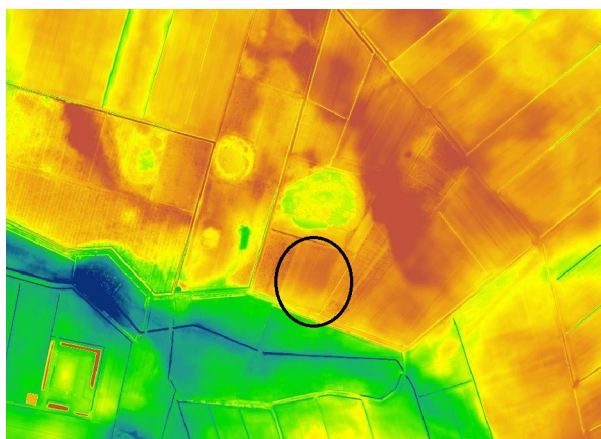
2.2 Fysische geografie (KNA 3.3 LS04)

De ondergrond van het plangebied bestaat uit keileem (Formatie van Drenthe) afgezet tijdens de een-na-laatste ijstijd met hier bovenop een pakket dekzand van minder dan twee meter dikte (Formatie van Bortel), afgezet tijdens de laatste ijstijd (Rijks Geologische Dienst 1990).

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat ten zuiden van het plangebied een lager gelegen uitloper van een beekdal ligt (Figuur 4). Een detail van de hoogtekaart is afgebeeld op Figuur 5; het plangebied loopt naar het noorden toe op.

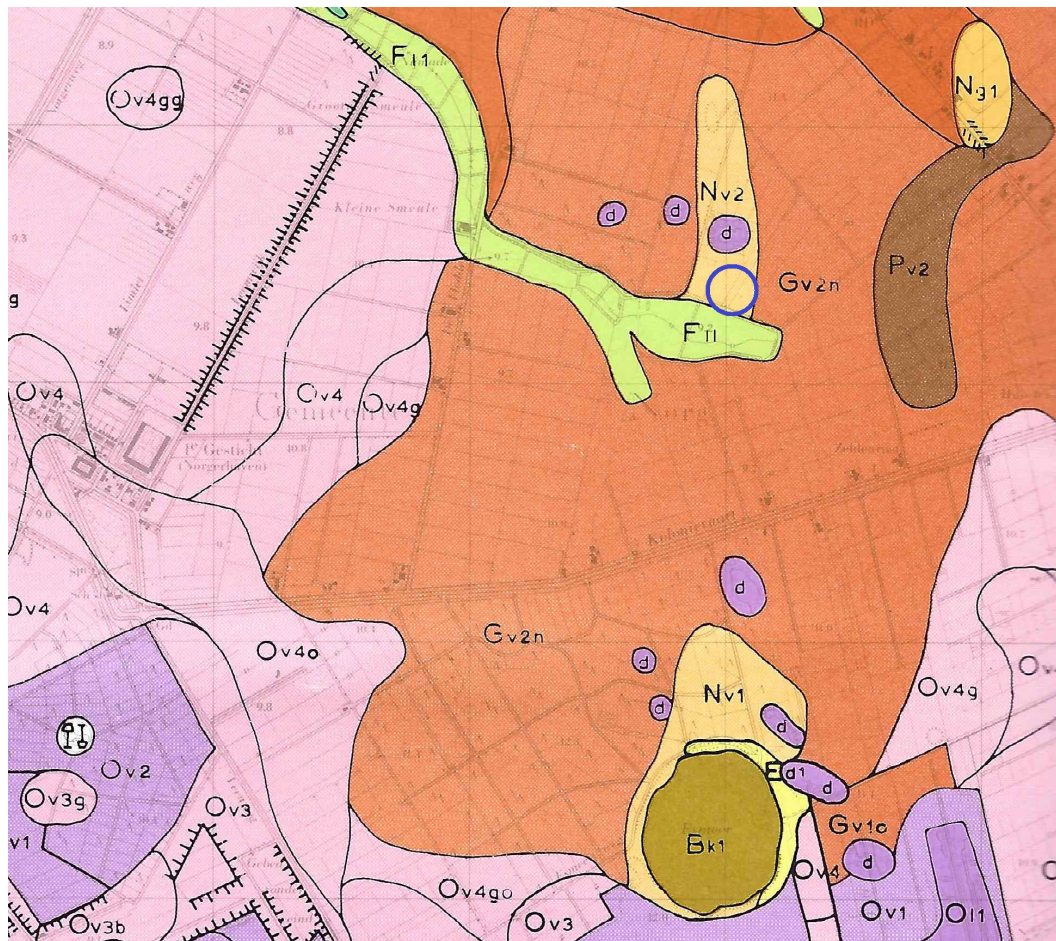

Figuur 4: Norg, Zuidvelde: hoogtekaart met in zwart de ligging van het plangebied aangegeven. Gebieden met een blauwe en groene kleur liggen laag ten opzichte van de geel en lichtbruin gekleurde terreinen. [Naar: www.ahn.nl.]

Figuur 5: Norg, Zuidvelde: detail van de hoogtekaart met hoogteverschillen aangegeven binnen het plangebied. [Naar: www.ahn.nl.]

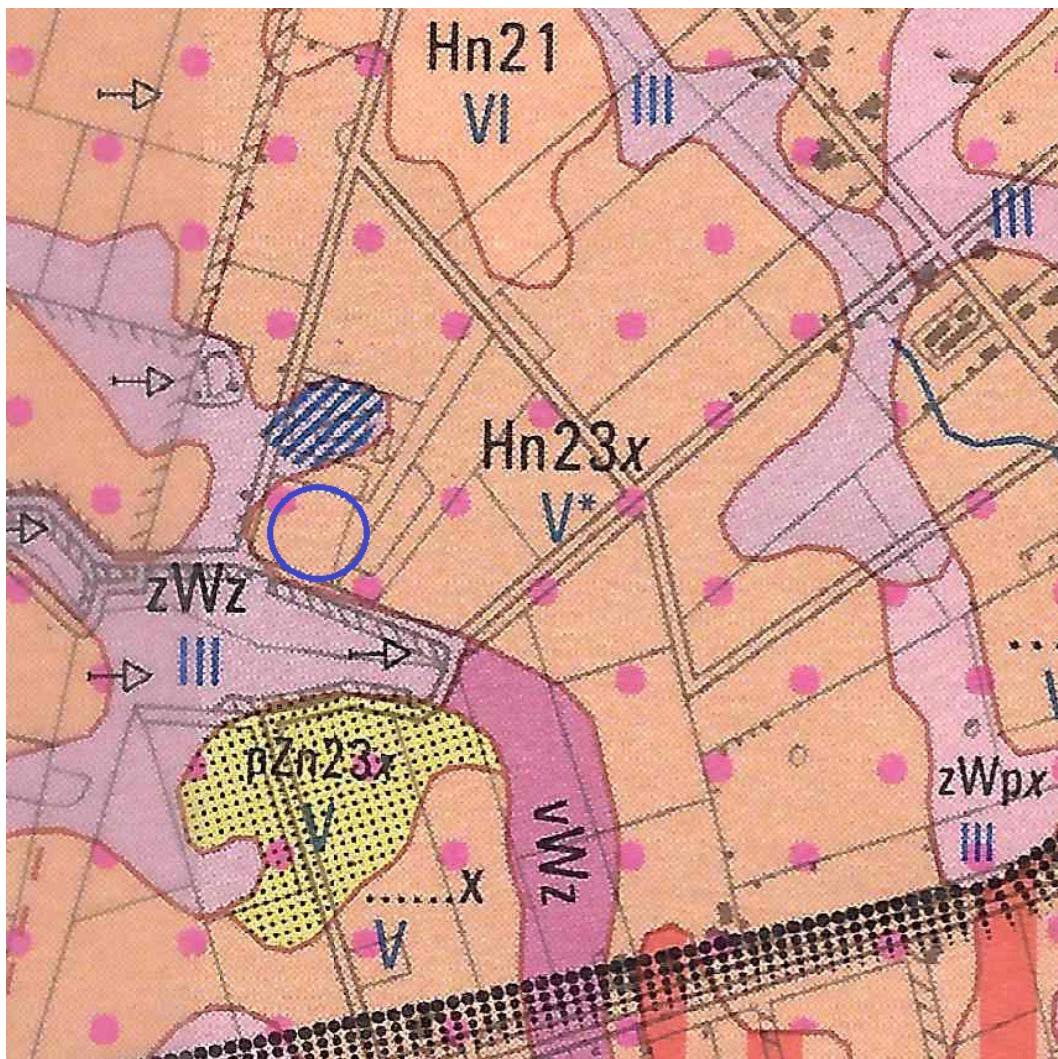
Volgens de fysisch-geografische kaart (Figuur 6) bestaat het perceel uit een vlakke vlakte (classificatie Nv2; 'N' staat voor niveo-eolisch: dekzandafzettingen zonder grondmorene of premorenaal binnen 120 cm onder het maaiveld). Ten noorden van het plangebied ligt een dobbe in het bos (vermoedelijk een pingoruïne¹), die ook op huidige topografische kaarten te zien is (Figuur 1). De vlakte ligt binnen een vlakte met landijsafzettingen (grondmorene) die zich binnen 120 centimeter onder het maaiveld bevinden (Gv2n, waarbij 'G' staat voor glaciaal en 'n' voor een 40 tot 120 centimeter dik pakket dekzand). Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich een uitloper van een beekdal (F11; waarbij 'F' staat voor fluviatiel: beek- en veenafzettingen onder invloed van stromend water). Verder ten oosten, zuiden en westen liggen (gedeeltelijk) afgeveende veenvlakten (Ov3 en Ov4; waarbij 'O' staat voor organogeen: afzettingen en vormen ontstaan door veenvorming en veenafgraving en/of veenontginning).

Figuur 6: Norg, Zuidvelde: uitsnede van de fysisch-geografische kaart. Het plangebied is met een blauwe cirkel aangegeven. [Naar: Nijland e.a. 1982.]

¹ "Een pingo is een heuvel in het landschap waaronder zich een ijslens bevindt. Gedurende het Weichselien, 115.000 tot 10.000 jaar geleden heerste er in Nederland een toendraklimaat. Ook in Nederland kwamen toen pingo's voor. De restanten van deze pingo's vinden we nu terug in het landschap; we noemen ze pingoruïnes." (www.geologievanederland.nl)

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem ter hoogte van het plangebied uit een veldpodzolgrond met lemig fijn zand (classificatie bodemkaart Hn23x met grondwatertrap V: gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 centimeter en gemiddeld laagste grondwaterstand meer dan 120 centimeter onder het maaiveld; Figuur 7). De toevoeging 'x' en de roze stippen op de bodemkaart geven de verspreiding van keileem weer. Dit begint tussen 40 en 120 centimeter diepte is ten minste tien centimeter dik. Ten zuiden van het plangebied loopt de grens van het veenkoloniale gebied (op Figuur 7 aangegeven met zwart). De lila en paarse kleuren geven moerige (venige) gronden weer en geven hier de ligging van een beekdal aan.

Figuur 7: Norg, Zuidvelde: uitsnede van de bodemkaart; het plangebied is met een blauwe cirkel aangegeven. [Naar: StiBoKa 1991a.]

2.3 Archeologie (KNA 3.3 LS04)

Algemeen

Steentijd (tot 2000 vC)

De steentijd is opgedeeld in het paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Het paleolithicum (oude steentijd) wordt vooral gekenmerkt door de ijstijden. Na het laat-paleolithicum verbetert het klimaat. Vindplaatsen uit het late paleolithicum zijn vooral te herkennen aan concentraties vondstmateriaal (bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool) met weinig en moeilijk te herkennen grondsporen zoals kuilen, paalgaten en houtskoolconcentraties die mogelijk wijzen op haardplaatsen.

Overblijfselen uit het mesolithicum of midden steentijd, een tijd van rondtrekkende jagers en verzamelaars, bestaan voornamelijk uit bewerkt vuursteen, verbrande hazelnootdoppen en houtskoolfragmenten. Mesolithische grondsporen zijn vooral oppervlakte-haarden en haardkuilen. In een natte omgeving kunnen ook werktuigen van gewei of hout bewaard zijn gebleven. Voorbeelden hiervan zijn geweibijlen, bogen, visfuisen, etc.

In het neolithicum (nieuwe steentijd) werden dieren gehouden en in het neolithicum werd eveneens akkerbouw bedreven. Grondsporen uit deze periode kunnen bestaan uit paalgaten van bijvoorbeeld boerderijen, resten van beschoeiingen, greppels, (afval)kuilen en haardplaatsen. Aardewerk komt in deze tijd voor, evenals bewerkt (vuur)steen en geslepen bijlen.

Metaaltijden (2000-12 vC)

In de bronstijd en ijzertijd kwam bemesting en wisselbouw binnen de akkerbouw voor.

Sporen uit de bronstijd en ijzertijd kunnen bestaan uit kuilen, paalgaten van boerderij-plattegronden, bijgebouwen of spiekers, waterkuilen of -putten, erf- of akkerafscheidingen en sporen van akkerbewerking zoals de kruiselings getrokken voren van een eergetouw. Houtskool kan duiden op de aanwezigheid van haarden voor voedselbereiding of het bakken van aardewerk. Ook kunnen er restanten gevonden worden die duiden op metaalbewerking, zoals stukken ovenwand, brons- of ijzerslakken, sintels, mallen, smeltkroezen, metaal bedoeld voor omsmelten, etc. Vondsten kunnen verder bestaan uit bijvoorbeeld metalen voorwerpen of voorwerpen van aardewerk zoals vaatwerk, maar ook slingerkogels, rammelaars, spinklosjes en weefgewichten.

Romeinse tijd (12 vC-450 nC)

In de romeinse tijd vormde de Rijn de noordelijke grens van het romeinse rijk. Langs deze grens, de *limes*, werden grensposten, nederzettingen en wegen gebouwd. In het noorden van Nederland zijn ook romeinse vondsten gedaan, maar dit zijn voornamelijk losse vondsten als romeinse munten, mantelspelden en scherven romeins aardewerk.

Middeleeuwen en nieuwe tijd (450 nC-heden)

Na een afname in de bevolkingsdichtheid aan het einde van de romeinse tijd en de periode erna, steeg deze weer in het begin van de middeleeuwen. Vondsten uit de middeleeuwen en later bestaan voornamelijk uit scherven aardewerk, waaronder

import aardewerk, munten en metalen voorwerpen (zoals mantelspelden, spijkers), resten van aardewerkproductie, metaalbewerking, wolbewerking etc. Belangrijke gebouwen (bijvoorbeeld kerken en borgen) werden van baksteen/kloostermoppen gebouwd.

Plangebied en omgeving

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (zie Appendix II) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge trefkans op archeologische waarden. Op het perceel ten westen van het plangebied zijn stukken bewerkt vuursteen gevonden uit de periode mesolithicum tot en met neolithicum. Ook is hier een scherp aardewerk aangetroffen met onbekende datering (ARCHIS-nummer 599). Rond deze vindplaats is een cirkel getrokken om het terrein te kenmerken als een terrein van archeologische betekenis (ARCHIS-nummer 8881). Een deel van deze cirkel komt binnen het huidige plangebied: het huidige onderzoeksgebied.

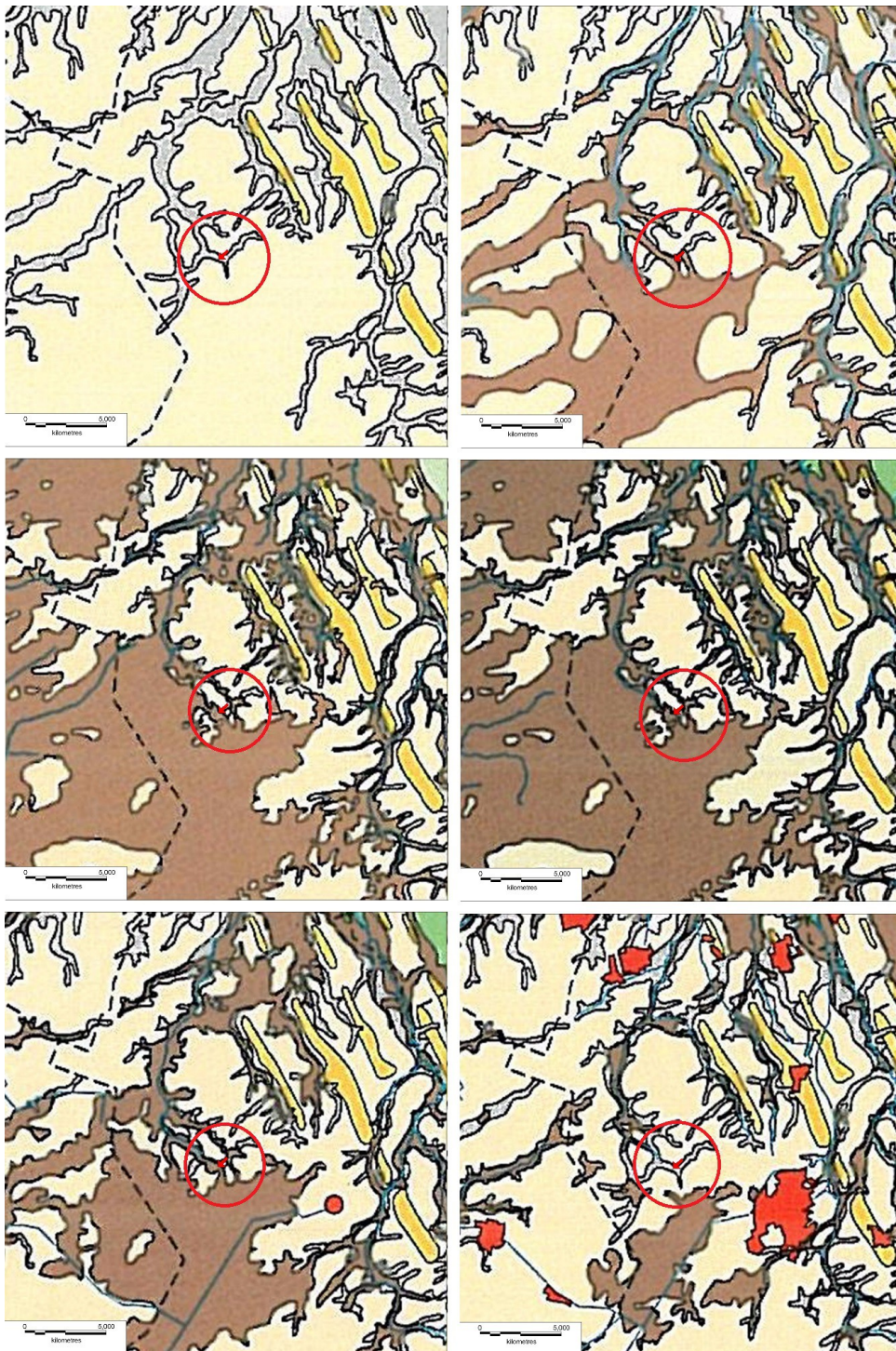
Bij het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) zijn meer meldingen bekend van archeologische terreinen of vondsten in de directe omgeving. Wegens het niet adequaat functioneren van ARCHIS 3 kon geen actuele informatie op een kaart worden geplot. Wel kon de ligging per melding worden bekeken en hierdoor bleek geen nieuwe vondsten na 2007 te zijn gemeld in dit gebied (zie Appendix II en III). De overige meldingen betreffen allemaal meldingen van vuursteenvindplaatsen waar over het algemeen veel stukken bewerkt vuursteen zijn aangetroffen uit het late paleolithicum tot en met het neolithicum.

Op minder dan een halve kilometer ten westen van het plangebied ligt een mogelijke grafheuvel uit de periode neolithicum – ijzertijd (ARCHIS-melding 214270).

Er is in 2007 door De Steekproef bv op het perceel grenzend aan de noordzijde van het plangebied een archeologisch booronderzoek uitgevoerd. De boringen zijn in een noord-zuid raai gezet ter hoogte van een veenplas. Hierbij is geen ringwal ontdekt en er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Beleid gemeente

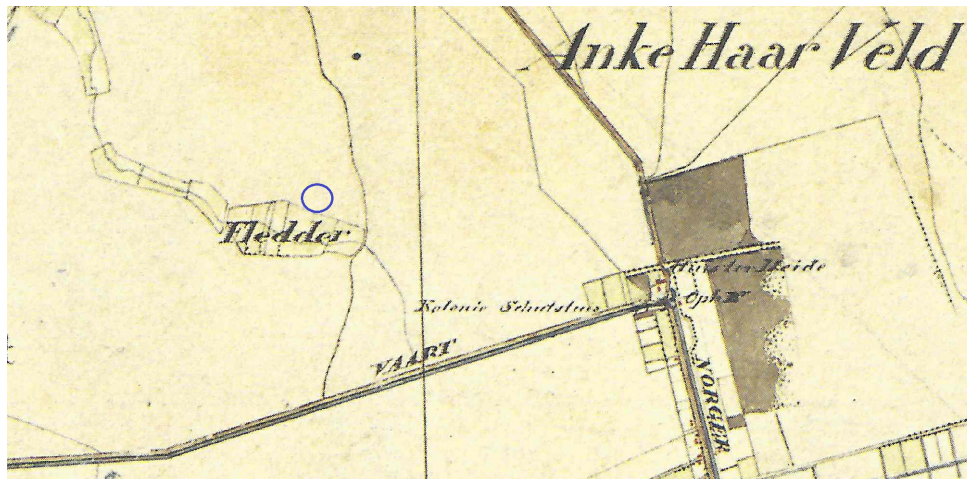
In Appendix IV zijn twee uitsneden van de archeologische beleidskaart van de gemeente Noordenveld weergegeven (Arcadis 2011). Het plangebied valt binnen middelhoge of hoge verwachting met een hoge verwachting voor jagers/verzamelaars waarbij zes boringen per hectare worden verlangd. Het onderzoeksgebied is een terrein van archeologische waarde, waarvoor een waarderend onderzoek geldt. Hiervoor dient contact te worden opgenomen met de gemeente. De gemeente heeft de opdrachtgever opgelegd een paar archeologische boringen in het AMK-terrein uit te laten voeren.

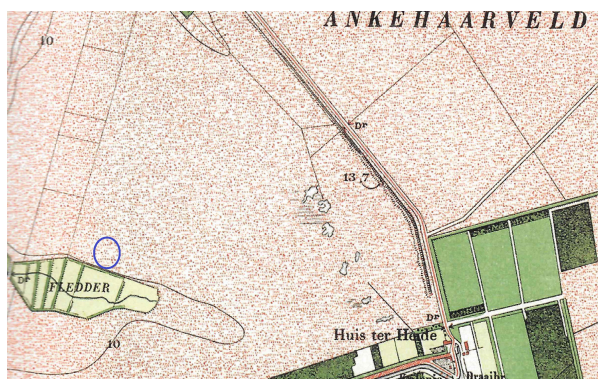
Figuur 8: Norg, Zuidvelde: uitsneden uit de *Atlas van Nederland in het Holoceen* [Vos e.a. 2011]. Linksboven de situatie rond 9000 vC.; rechtsboven rond 2750 vC.; links midden rond 500 vC. en rechts midden 1500 nC; linksonder 1850 nC. en rechtsonder 2000 nC. Het plangebied is aangegeven met een omcirkelde rode pijl. Blauw is water, geel is dekzandgebied, donker geel stuwwallen en bruin is veen. De kaarten zijn verschaald en naar het noorden gericht.

2.4 Historische geografie (KNA 3.3 LS03)

Volgens de paleogeografische kaarten van Vos (Vos e.a. 2011; Figuur 8), ligt het plangebied in een beekdalsysteem en is tot in het late neolithicum droog genoeg geweest voor bewoning. Vanaf het late neolithicum tot en met de negentiende eeuw is het gebied bedekt geweest door veen. Op Figuren 9 en 10 is te zien dat het terrein ter hoogte van het plangebied pas laat ontgonnen is. In het begin van de twintigste eeuw is men begonnen het terrein ten westen van het plangebied te ontvenen. Het beekdal direct ten zuiden van het plangebied is halverwege de negentiende eeuw al wel in gebruik genomen. Op oude topografische kaarten is te zien vóór 1954 het perceel nog geheel bestond uit een heideveld; op een kaart uit 1954 is een strook aan de westzijde en een strook in het zuiden van het terrein in gebruik genomen als weiland. Vanaf 1970 is op kaarten te zien dat het gehele perceel afwisselend in gebruik was als akker of weiland. Op een kaart van 1995 is het terrein westelijk van het plangebied bebost.

Figuur 9: Norg, Zuidvelde: detail van een historische kaart uit circa 1851-1855 (verschaald en naar het noorden gericht). De ligging van het plangebied is met een blauwe cirkel weergegeven. [Naar: Wolters-Noordhoff Atlasproducties 1990.]

Figuur 10: Norg, Zuidvelde: detail van een historische kaart uit 1903 (verschaald en naar het noorden gericht). De ligging van het plangebied is met een blauwe cirkel weergegeven. [Naar: Uitgeverij Nieuwland 2006.]

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.3 LS05)

Plangebied Zuidvelde bevindt zich in een voormalig veengebied. Dit gebied maakt deel uit van een beekdalsysteem en heeft een relatief hoge ligging (circa 16 meter boven het NAP). Het plangebied lijkt tot in het late neolithicum droog genoeg te zijn geweest voor bewoning; op het perceel direct ten westen van het plangebied zijn stukken bewerkt vuursteen uit de periode mesolithicum tot en met neolithicum gevonden. Ook ten noorden zijn sporen van menselijke activiteiten uit deze periode gemeld. Vanaf het late neolithicum tot en met de negentiende eeuw is het gebied bedekt geweest met veen.

Op de IKAW heeft het terrein een middelhoge trefkans op archeologische waarden; op de gemeentelijke beleidsadvieskaarten staat het gebied als hoge verwachting opgetekend. Bovendien geldt voor het onderzoeksgebied (evenals het perceel ten westen van het plangebied) 'adviesgebied mesolithicum, hoge verwachting'. Het onderzoeksgebied bestaat uit een deel van een terrein van archeologische waarde waar een waarderend onderzoek wordt gevraagd. Hierbij dient contact te worden opgenomen met de gemeente Noordenveld. De gemeente heeft besloten dat enkele boringen ter hoogte van het archeologische terrein volstaan.

Vondstmateriaal in de directe omgeving van het plangebied laat zien dat hier menselijke activiteiten in de steentijd hebben plaatsgevonden. Archeologische indicatoren hiervoor kunnen bestaan uit houtskool of concentraties hiervan, bewerkt en/of verbrand vuursteen, verkoalde hazelnootdoppen en voorwerpen van steen zoals slijpstenen of rolsteenhamers. Vanaf het neolithicum komen ook scherven aardewerk voor. Eveneens kunnen grondsporen uit de steentijd aanwezig zijn, zoals haardkuilen of oppervlakte-haarden, paalgaten, greppels, waterkuilen en hutkommen. Het verwachte complextype is een nederzetting of kampement met een omvang vanaf enkele meters. Indien aanwezig zullen zowel grondsporen als archeologische indicatoren zich in de bovenste lagen van de podzolbodem bevinden.

Voor dit onderzoek is een KLIC-melding (nummer 16G180345) gedaan om na te gaan waar eventuele leidingen en kabels in de grond liggen en een daarmee gepaard gaande verstoring in de grond te lokaliseren. Hieruit is gebleken dat er binnen het plangebied geen leidingen aanwezig zijn. Op het bestudeerde historische kaartmateriaal is te zien dat het plangebied tot en met het begin van de twintigste eeuw veengebied was. De ontveningen kunnen archeologische grondsporen hebben verstoord. Verwachte overige verstoringen op het akkerperceel zullen veroorzaakt zijn door mogelijke ploegactiviteiten in het recente verleden.

Tabel 3: Norg, Zuidvelde: specificatie archeologische verwachting.

datering:	laat paleolithicum tot en met laat neolithicum
complex:	kampement of nederzetting
omvang:	vanaf enkele meters doorsnede
diepteligging:	onder de bouwvoor
locatie:	hele terrein, met name het westelijke deel
prospectiekenmerken:	vuursteen, aardewerk, houtskool en metaal
mogelijke verstoringen:	ontvening en ploegactiviteiten

3. Veldonderzoek (KNA3.3 VS05)

3.1 Plan van Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01)

Figuur 11: Norg, Zuidvelde: situatietekening met de boorlocaties. De begrenzing van het plangebied is met een rode lijn aangegeven; het terrein van archeologische waarde met een gele lijn. De boorlocaties zijn met witte stippen weergegeven. Voor de RD-coördinaten wordt verwezen naar Tabel 1 en naar Appendix VI. [Naar: GoogleEarth.]

De archeologische beleidskaart van gemeente Noordenveld (Arcadis 2011) schrijft voor het plangebied verplicht archeologisch onderzoek voor bij ingrepen groter dan 1000 m². Volgens het uitgevoerde bureauonderzoek heeft het terrein een hoge trefkans voor archeologische waarden. In de omgeving zijn meldingen van vondsten uit het mesolithicum.

Het veldwerk is uitgevoerd op 4 mei 2016. Voor het inventariserende booronderzoek (verkennende en karterende fase) is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van tien centimeter. Hiermee is bepaald in welke mate

de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen. Het onderzochte deel van het plangebied heeft een grootte van circa 0,5 hectare. In totaal zijn er tijdens het onderzoek zes boringen geplaatst. Het aantal uitgevoerde boringen komt op een gemiddelde boordichtheid van 12 boringen per hectare.

De opgeboorde grond is op een vier millimeter zeef gezeefd en bekeken op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, bewerkt vuursteen en aardewerk. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald, alsmede alle overige bijzonderheden. De diepte van de boringen varieert van 40 tot 90 centimeter onder het maaiveld.

Boringen 1 tot en met 4 zijn op een rij naast de westelijke perceelsgrens geplaatst, met een tussenruimte van 30 meter. De overige twee boringen zijn op een rij 20 meter ten oosten van de eerste raai gezet (zie Figuur 11). Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De vondstzichtbaarheid op het perceel was goed (zie Figuur 3). Er is een veldkartering uitgevoerd waarbij het perceel belopen is in raaien met een onderlinge afstand van vijf meter.

De hoogten van de boorlocaties zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Voor de RD-coördinaten van de afzonderlijke boorpunten wordt verwezen naar de boorstaten en boorbeschrijvingen in Appendix V en VI. Tijdens het veldonderzoek is het verwachtingsmodel zoals geformuleerd in paragraaf 2.5 getoetst.

Figuur 12: Norg, Zuidvelde: foto van de verstoorde C-horizont in boring 6.

3.2 Resultaten veldwerk (KNA 3.3 VS02, VS03)

Bodem

De bodem van het plangebied bestaat uit een podzolgrond. Een intact podzol-profiel bestaat uit een E-horizont (lichtgrijze uitspoelingslaag), een B-horizont (bruine inspoelingslaag), BC-horizont (bruingele overgangslaag) en een C-horizont (gele laag waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden).

Het booronderzoek laat een verstoorde bodem zien als gevolg van ploeg-activiteiten. Een E-horizont is nergens aangetroffen. De bouwvoor bestaat een 10 tot 30 centimeter dikke laag donker bruingrijs zand. In boringen 3, 5 en 6 is een 5 tot 10 centimeter dunne laag B-horizont waargenomen, maar deze laag is verploegd. Hieronder bevindt zich de gele C-horizont, die in boringen 5 en 6 eveneens deels verploegd is (Figuur 12). Keileem bevindt zich rond 85 centimeter of minder onder het oppervlak.

Voor een gedetailleerdere beschrijving per boring wordt verwezen naar Appendix V (boorstaten) en VI (boorbeschrijvingen).

Tabel 4: Norg, Zuidvelde: tabel van het vuursteenmateriaal dat tijdens de veldkartering is verzameld (de coördinaten zijn met een nauwkeurigheid van vier meter).

Vnr	Determinatie	RD-coördinaten
1	2 stuks verbrand vuursteen	226,958/560,392
2	1 stuk verbrand vuursteen	226,948/560,352
3	1 stuk verbrand vuursteen	226,948/560,390
4	2 stuks verbrand vuursteen	226,949/560,370
5	1 stuk verbrand vuursteen	226,957/560,344
6	1 stuk verbrand vuursteen	226,980/560,376
7	1 stuk verbrand vuursteen	226,984/560,414
8	1 stuk verbrand vuursteen	226,999/560,406
9	2 stuks verbrand vuursteen	227,004/560,449
10	1 stuk verbrand vuursteen; 1 verbrande afslag met slagbult	226,960/560,351
11	1 afslag met litteken	226,991/560,453
12	1 verbrande afslag met slagbult	226,963/560,418
13	2 afslagen met slagbult	226,990/560,465
14	1 stuk verbrand vuursteen; 1 scherf aardewerk NTC	226,946/560,377
15	1 stuk verbrand vuursteen	226,975/560,418
16	1 stuk verbrande kern	226,952/560,402

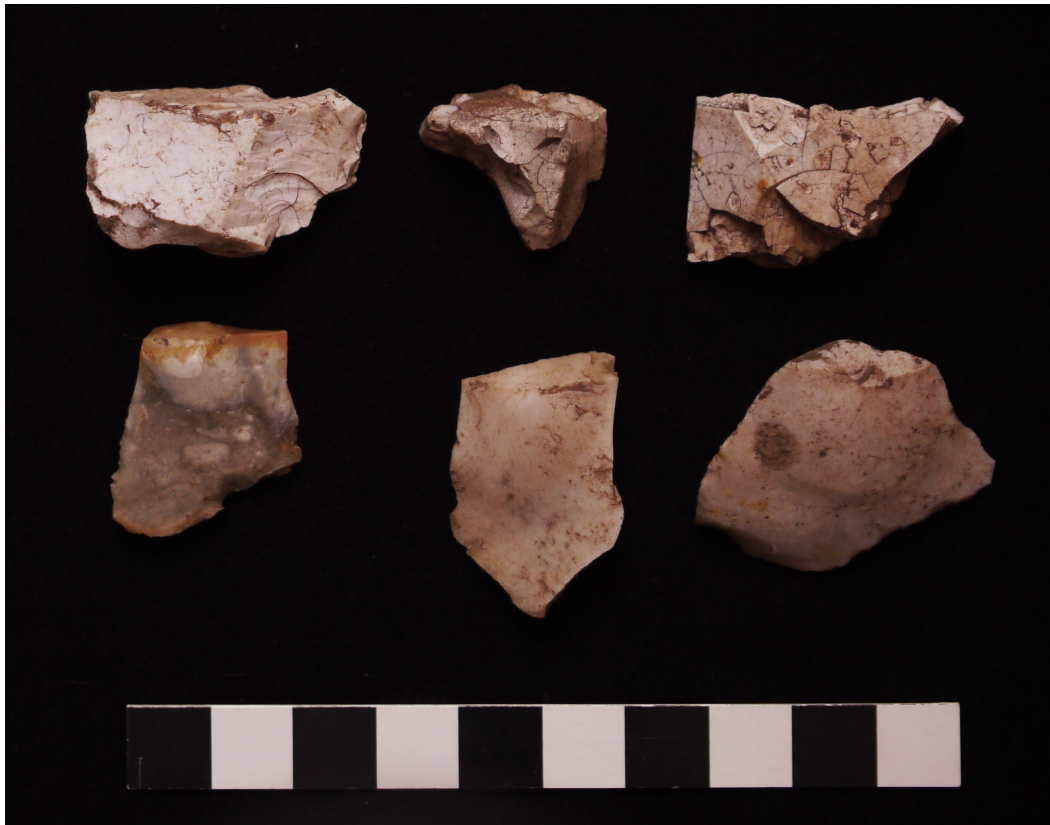
Archeologie

De grond uit de boringen is gezeefd. Er zijn in de bodem geen cultuurlagen of archeologische indicatoren waargenomen.

De vondstzichtbaarheid aan het oppervlak was goed. Het perceel is gekarteerd door het in raaien met vijf meter tussenafstand te belopen. Hierbij zijn aan het oppervlak vijftien stukken verbrand vuursteen verzameld, evenals vijf afslagen en een kernstuk van vuursteen. De vondsten zijn met behulp van een GPS ingemeten (zie Tabel 4 en Figuur 13 voor details en de verspreiding).

Figuur 13: Norg, Zuidvelde: figuur met de verspreiding van de vondsten (de nummers komen overeen met de vondstnummers in Tabel 4; ten oosten van vondstnummer 8 is geen veldkartering uitgevoerd).

Figuur 14: Norg, Zuidvelde: foto van enkele vondsten. Boven verbrand vuursteen (van links naar rechts vondstnummers 10, 3 en 2) en onder drie afslagen met de slagbult naar boven (van links naar rechts vondstnummers 10, 13 en 13).

4. Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07)

Plangebied Zuidvelde ligt niet in de buurt van een historische dorpskern. Volgens paleogeografische kaarten (Vos e.a. 2011) lijkt het plangebied vanaf het late paleolithicum tot in het late neolithicum droog genoeg te zijn geweest voor bewoning. Hierna is het terrein bedekt door veengroei. In de omgeving zijn vondsten gedaan uit de steentijd, met name uit het mesolithicum. Op het perceel direct ten westen van het plangebied zijn ook stukken bewerkt vuursteen uit deze periode gemeld; dit terrein is aangemerkt als terrein van archeologische waarde. Een deel hiervan is ook geprojecteerd op het plangebied; dit is het huidige onderzoeksgebied. Het is de vraag of deze vindplaats ook tot in dit perceel doorloopt. Voorafgaand aan het veldwerk is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. Vooral indicatoren uit de steentijd worden verwacht.

Het plan is op het terrein bomen te planten. Door de gemeente Noordenveld is een archeologisch booronderzoek opgelegd van een paar boringen ter hoogte van het terrein van archeologische waarde aan de westzijde van het perceel.

Tijdens het veldwerk bleek uit de boringen dat de podzobodem hier niet meer intact is. De B-horizont die slechts in de helft van de boringen aanwezig was, bleek dun te zijn en te zijn verploegd. Ook een deel van de C-horizont is door ploegen verstoord. Tijdens de veldkartering zijn vondsten gedaan: verbrand vuursteen en enkele afslagen van vuursteen.

Waardering

Voor de locatie is middels een scoretabel een waardering opgesteld. Deze scoretabel is hieronder opgenomen (zie Tabel 5). In deze scoretabel zijn beoordelingen gegeven voor de onderdelen fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

Wat betreft de beleving scoort schoonheid en herinneringswaarde niet: de vindplaats is niet zichtbaar boven de grond.

Voor de fysieke kwaliteit van de vindplaats worden twee factoren beoordeeld: de gaafheid en de conservering. De gaafheid van de vindplaats scoort hier laag: de

Tabel 5. Norg, Zuidvelde: scoretabel waardstelling vindplaats.

Waarden	Criteria	Scores			
		hoog	middel	laag	totale score
Beleving	Schoonheid	wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1	≥5 behoudenswaardig 2
	Conservering			1	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1	≥7 behoudenswaardig 5
	Informatiewaarde			1	
	Ensemblewaarde		2		
	Representativiteit			1	

bovenste lagen van de podzolbodem zijn verploegd. De kans op intacte archeologische grondsporen is hier klein. De conserveringsgraad scoort binnen het onderzochte gebied laag. Anorganisch materiaal (zoals vuursteen en aardewerk) blijft intact maar zijn verploegd. Onverbrand organisch materiaal is niet aangetroffen, maar blijft over het algemeen in zandgrond ook niet goed geconserveerd.

Wat betreft de inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats: de zeldzaamheid is laag: in de omgeving zijn meerdere vuursteenvindplaatsen uit deze periode bekend. De informatiewaarde is laag: het gebied werd in de steentijd bewoond door de mens, maar in de omgeving zijn meerdere van dit soort vindplaatsen en waarschijnlijk meer intact. De ensemblewaarde en de representativiteit van de vindplaats scoort respectievelijk gemiddeld en laag. Er zijn in de omgeving meerdere vindplaatsen bekend, maar deze vindplaats is deel van de vindplaats direct ten westen van het perceel en is niet meer intact.

Advies

De bodem bleek tijdens het veldonderzoek te zijn verploegd. Tijdens de veldkartering zijn aan het oppervlak vijftien stukken verbrand vuursteen gevonden, evenals vijf afslagen en een kernstuk. De vindplaats ten westen van het onderzoeksgebied blijkt dan ook op dit perceel door te lopen. De kans op de aanwezigheid van intacte archeologische grondsporen is echter klein omdat de bodem verploegd is. Uit Tabel 5 blijkt dat dit deel van de vindplaats niet behoudenswaardig is. Wij adviseren daarom geen archeologisch vervolgonderzoek en adviseren het terrein vrij te geven.

Wij wijzen erop dat indien er bij de uitvoering van werkzaamheden onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, deze conform de Monumentenwet 1988 artikel 53 & 54 direct dienen te worden gemeld bij zowel de gemeente Noordenveld als de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Provinciehuis, Team Sociaal Economische Ontwikkeling, Afdeling Economische Ontwikkeling, Mobiliteit en Cultuur, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen (0592-365220 of 06-*****; w.vandersanden@drenthe.nl).